

Toetsing als middel om het leren zichtbaar te maken

Scalda heeft de ambitie om hybride leeromgevingen te ontwerpen en te versterken. Uitgangspunt achter hybride leeromgevingen is dat het leren en werken in een schoolse context verweven wordt met het leren en werken in de praktijk. Toetsing kan een krachtig effect op het leren hebben en een middel zijn om het leren van en voor studenten zichtbaar te maken. Het practoraat Leren in Hybride Leeromgevingen heeft de wijze van toetsing van een aantal hybride leeromgevingen van Scalda onderzocht. In dit artikel gaan we in op aanpak van het onderzoek en de inzichten die het onderzoek hebben opgeleverd. Tevens vermelden we welke toetsing tools we hiermee hebben ontwikkeld. [ANNETTE SOETING, MARK MEEUWISSE](#)

De onderwijspraktijk in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is aan verandering onderhevig. De rode draad van die verandering is dat zowel het schoolse leren als de wijze van toetsing als gedateerd wordt beschouwd. Er ontstaat voor de toekomstbestendigheid van het beroepsonderwijs een andere relatie tussen school en werk en een andere kijk op leren en toetsing.

TOETSING

Toetsing is een essentieel onderdeel van ons onderwijs. Toetsing is het proces van doelgericht en planmatig verzamelen van informatie (data) over de kennis en vaardigheden van studenten, in relatie tot één of meer leerdoelen, en het interpreteren en gebruiken van deze informatie. Toetsing kent drie functies: de beslissingsfunctie, de leerfunctie en de evaluatiefunctie. Bij de traditionele wijze van toetsing worden toetsen vaak ingezet als afsluiting van een leeractiviteit (de beslissingsfunctie). Terwijl ook de weg daarnaartoe van grote waarde kan zijn voor het leerproces en de ontwikkeling van studenten (de leerfunctie). Tevens kunnen de opbrengsten van toetsen gebruikt worden als input om het onderwijs te (her)ontwerpen (de evaluatiefunctie).

ZORGVULDIGE DIDACTISCHE BESLISSINGEN OP BASIS VAN RIJKE INFORMATIE

Toetsing zorgt ervoor dat beoordeeld kan worden waar studenten staan en draagt bij aan de volgende stap om beoogde leerresultaten te behalen. Leren en toetsing zijn daardoor onlosmakelijk met elkaar verbonden.

FEEDBACK & ROL COACH

Feedback is een fundamenteel onderdeel van leren en toetsing. Om het leerproces van studenten richting te geven is betrokkenheid van een coach (docent) belangrijk. De coach begeleidt het leren middels het geven van feedback gericht op het verbeteren van de prestaties. Feedback is een doelgericht en interactief proces waarbij studenten relevante informatie ontvangen over de huidige situatie en de beoogde doelen. Coachen in de vorm van feedup (waar ga je naartoe?), feedback (waar sta je nu?) en feedforward (hoe kom je verder?) kan daarbij voor studenten helpend zijn.

LEREN

In het beroepsonderwijs leren studenten kennis en vaardigheden die horen bij het beroep waarvoor ze worden opgeleid. Studenten leren denken, handelen en participeren zoals dat gebruikelijk is binnen een specifiek beroep. Kennis wordt verbonden aan ervaringen in een specifieke context. Sociale processen spelen een belangrijke rol. Het oefenen in de beroepspraktijk wordt als noodzakelijk gezien voor het aanleren van authentieke beroepsvaardigheden. Denk daarbij aan levens-echte opdrachten en problemen, contact met klanten en het functioneren in een werkgemeenschap met een specifieke bedrijfscultuur. Wisseling van leerwerkplek en leer-situatie ondersteunt het leerproces.

Een hybride leeromgeving (HLO) wordt bewust ontworpen om het leren van beroepstaken (volgens de hele taakbenadering) te ondersteunen. Deze beroepstaken vormen de basis voor leertaken en werkprocessen, die de ruggengraat voor de inrichting van het totale leerproces vormen.

ONDERZOEK

Scalda kent verschillende vormen van HLO's. Binnen deze HLO's wordt er gewerkt met een andere, meer modernere en meer passende, wijze van toetsing, zoals portfoliotoetsing. Vanuit deze en eerder genoemde onderwijsontwikkelingen ontstond het idee om de wijze van toetsing binnen een aantal HLO's te verkennen en inzichtelijk te maken. In het

MEER FOCUS OP DIDACTIEK EN FEEDBACK

onderzoek is flankerend het programmatisch toetsen meegenomen, omdat binnen onderwijsland hiervoor momenteel veel belangstelling is. Vanuit dit concept wordt holistisch gekeken naar de gehele ontwikkeling van studenten om zodoende, op basis van een verzameling van bewijzen, een goed beeld te krijgen.

De ontwerpprincipes van programmatisch toetsen zijn:

- Inzicht in ontwikkeling ontstaat door mix van datapunten
- Constante dialoog over gebruik feedback en zelfsturing
- Elk datapunt is feedbackgericht en kent geen zak-/slaag beslissing
- Aantal datapunten en zwaarte beslissing zijn proportioneel gerelateerd
- Zwaarte beslissing is leidend voor hoeveelheid beoordelingsexpertise (professioneel oordeel)
- Beoogde leerresultaten vormen ruggengraat van het toetsprogramma

»

Speelbord – ontwerp: Ontwerpburo Buro Cinq | Yann Sinke

We hebben met drie docent-onderzoekers een vijftal HLO's van Scalda onderzocht, van een module, een keuzedeel tot drie gehele opleidingen. Studenten van deze HLO's bevinden zich doorgaans deels of de gehele week in de praktijk of in een bedrijfsmatige setting.

TOETSING ALS ONDERZOEKSPROCES NAAR HET LEREN

Binnen het onderzoek hebben we aan de hand van het BUG-model (Beoogd, Uitgevoerd, Geleerd) gekeken naar overeenkomsten en verschillen tussen hetgeen beleidsmakers beoogde, hoe dat door docenten en werkveld uitgevoerd is en hoe de HLO's door studenten en docenten worden ervaren.

De kenmerken van het curriculaire spinnenweb (van den Akker), de

ontwerpperspectieven voor hybride leeromgevingen (Bouw & Zitter) en de principes van programmatisch toetsen (Baartman et al.) vormden de basis van de door ons opgestelde vragenlijsten voor semigestructureerde interviews met betrokkenen.

Voor het 'beoogde perspectief' zijn allereerst diverse documenten van de opleiding bekeken. Voor het 'gerealiseerde en ervaren perspectief' zijn drie focusgroepen per HLO samengesteld, bestaande uit beleidsmakers/docenten, studenten en werkveld. In totaal hebben er 15 interviews plaatsgevonden met gemiddeld twee tot drie respondenten per focusgroep. Van de documenten en interviews zijn op hoofdlijnen per curriculaire kenmerk samenvattingen gemaakt. Tevens is per HLO een verslag opgesteld met een uitgebreide beschrijving van de HLO. Bij beiden hebben memberchecks plaatsgevonden. Vervolgens is per HLO en perspectief, op basis van de documenten en de interviews, een matrix met de ken-

merken van het spinnenweb ingevuld. De matrixen zijn geanalyseerd om per HLO de consistenties en de discrepanties te kunnen benoemen. Vervolgens zijn er per HLO conclusies, aanbevelingen en mogelijkheden voor vervolgonderzoek benoemd, waarna er overkoepelende conclusies en vervolgstappen zijn opgesteld.

CONCLUSIES

De resultaten van het onderzoek laten zien dat het bij toetsing, in de vijf HLO's, met name gaat over integrale toetsing van het beroepsgerichte deel en het ontwikkelingsgericht toewerken richting een beroepsgericht examen (de proeve van bekwaamheid). Het oefenen in de beroepspraktijk of een bedrijfsmatige leeromgeving wordt als noodzakelijk gezien voor het aanleren en toetsen van authentieke beroepstaken. Alle HLO's weten, ieder op hun manier, daarvoor een sterke verbinding met het werkveld tot stand te brengen. De onderzochte HLO's weten een krachtige samenhang (constructieve

afstemming) te realiseren tussen de leerdoelen, de toetsing en de manier waarop zij het onderwijs verzorgen.

Er wordt veelal gebruik gemaakt van een (digitaal) portfolio, waarin een rijke mix van verschillende bewijzen (datapunten) van de ontwikkeling

MEER RUIMTE CREËREN VOOR HET LEERPROCES VAN DE STUDENT

van de student wordt verzameld. In alle HLO's zien we dat feedback tijdens het leerproces een belangrijke rol speelt. In de feedback komen de verschillende perspectieven op het functioneren van de student terug: van student zelf, van medestudenten, docenten, werkveldbegeleiders, klanten, opdrachtgevers. Sociale processen spelen een rol bij het betekenis geven aan nieuwe informatie. Intensieve begeleiding van een coach/docent is essentieel om het

leren van studenten beter zichtbaar te maken. Opvallend is dat alle HLO's erin slagen om flexibel om te gaan met toetsing, dat er aandacht is voor keuzevrijheid en autonomie en dat de zelfregie van studenten verankerd is in het toetsprogramma.

De huidige wijze van toetsing binnen de vijf HLO's toont, ondanks de verschillende vormen en manieren, vergelijkbare passende toetsingsstrategieën voor een HLO. Ze zijn ontstaan vanuit vraagstukken en ambities rondom leren en toetsing. Ze omvatten grote overeenkomsten met de zes principes van het concept programmatisch toetsen. Het is voor de HLO's interessant om te bekijken hoe de principes van programmatisch toetsen hun onderwijs verder kan versterken. Tevens in hoeverre het lerend kwalificeren een volgende stap kan zijn om examens in de toekomst anders te mogen verantwoorden, zodat het beter aansluit bij hun visie op onderwijs en afsluiting. ■

DE AUTEURS ZIJN DOCENT-ONDERZOEKER BIJ HET PRACTORAAT LEREN IN HYBRIDE LEEROMGEVINGEN.

Sterke elementen van de vijf HLO's

- > Doordachte ruggengraat toetsprogramma
- > Krachtig onderwijsontwerp, constructieve afstemming onderwijs en toetsing
- > Grote mate van keuzevrijheid, autonomie studenten, gepersonaliseerd leren
- > Authentieke beroepssituaties, sterke verbinding theorie en praktijk HLO
- > Intensieve coaching en begeleiding
- > Holistische kijk op leren en toetsing

Aanbevelingen voor de vijf HLO's

- > Geef aandacht aan de opbouwen van de zelfregulatie van studenten
- > Geef aandacht aan de feedbackgeletterdheid van docenten en studenten
- > Geef voldoende structuur en richtlijnen voor docenten en studenten
- > Betrek het werkveld meer bij het toetsingsproces
- > Onderzoek de meerwaarde van het gebruik van een e-portfolio
- > Onderzoek de implementatie van het lerend kwalificeren

Meer weten?

Wil je meer weten over het onderzoek, de bronnen of hoe de onderzochte HLO's zijn ingericht bekijk dan onze [rapportage \[pdf\]](#) (scalda.nl).

Voor de doorwerking het onderzoek hebben we een aantal praktische tools, zoals een *DialogTool*, *PlanningTool* en *ToetsingsRad*, ontwikkeld om als onderwijsteam met toetsing aan de slag te gaan. Nieuwsgierig? Bekijk ze op [Practoraat Leren in Hybride Leeromgevingen | Scalda](#).

Studenten met hun coach